

ПЕРОН И ПЕРОНИЗМЪТ В АРЖЕНТИНА

Георги Мичев¹

Според различни автори, перонизмът е аржентинската разновидност на популизма. Популизмът е движение, при което един лидер се опитва да комуникира директно с гражданите, без да използва институции като посредници. Тоест съдилищата, неправителствените организации и професионалните асоциации, както и медиите се разглеждат като пречещи на директната комуникация между лидера и гражданите. Лидерът обяснява различните трудности, като внушава, че някой конкретно е виновен за тях, че има определени хора, които отнемат онова, което по право принадлежи на гражданите. Това може да са елитите, чужденците, малцинствата, при различните обстоятелства се намират различни „злодеи“, които да бъдат обвинени.

Исторически погледнато – и може би със спорното изключение на Фидел Кастро в Куба – най-известният популистски лидер в Латинска Америка е Хуан Доминго Перон в Аржентина.

Когато идва на власт, той определено се държи като диктатор. За Перон нацистка Германия е модел на истинска народна демокрация, където хората работят за националното благосъстояние, с ефективността на машина. Когато след ръководения от него преврат през 1946 година става президент на Република Аржентина, той вярва, че страната му, също като Германия, ще стане "една невероятна машина, функционираща с удивителна перфектност, в която нищо, дори и най-малкото винтче, не липсва."

От 1930 г. страната се управлява главно от военни. Перон заема последователно постове на министър на труда (1943-1944), на военен министър и на вицепрезидент (1944-1946). Той бързо проумява, че режимът се нуждае от социална база. Провежда консултации с лидерите на профсъюзите и изработва програма за социални реформи. Перон поощрява създаването на нови профсъюзи, реформира законите за труда и социалното осигуряване и изработва програма за индустриализацията на страната. Въвеждат се и фиксирани цени на селскостопанската продукция. Тези мерки гарантират висок растеж и относително висок стандарт на живота. Тази негова дейност му помага да излезе победител от последвалото политическо премеждие.

¹ Магистър по международни отношения в НБУ.

Според Перон една държавна машина трябва да функционира с установени, твърди принципи. За да стане това той прави правителството неин главен механик. Перон национализира структурните производители, обществените услуги и железниците, и постановява забрана за отпускането на банкови кредити без разрешение на правителството. По времето на Перон аржентинското правителство не само контролира цените и заплатите, но и по един ексцентричен начин се намесва във всекидневния живот. Един от примерите за това е странното постановление на Перон, в което се настоява хората да се лишат от консумация на месо два дни седмично, за да се насърчи аржентинския износ на говеждо месо.

Група офицери решава да го свалят от вицепрезидентския пост и през октомври 1945 г. Перон е хвърлен в затвора. Тогава профсъюзите практически блокират столицата Буенос Айрес с поход в негова защита. В първите редици на демонстрантите е Ева Дуарте (1919-1952), която живее с Перон и по-късно става негова втора съпруга. По време на този поход се проявяват и нейните популистки заложби, превърнали я по-късно в "Евита, кралицата на безризите"².

Военните затворили Перон не успяват да сформират правителство и са принудени да пуснат нашумелия си затворник. Свободата на словото обаче е ограничена, образователната система е подчинена на задачите на перонистката пропаганда. Държавните служители са поощрявани да влизат в създадената от Перон през 1947 г. партия. С помощта на жена си Евита, Перон осъществява чистка в профсъюзите и подменя практически всички лидери, които са подпомогнали идването му на власт. Въпреки това мнозинството от работниците продължават да виждат в него свой благодетел, а профсъюзите остават опора на режима му.

Другата опора е армията, която също е прочистена от "съмнителни елементи". Въпреки това в нейните среди започва да зрее недоволство от Перон. Първите сигнали за него идват с явната съпротива на военните срещу амбицията на Евита да стане вицепрезидент. Напрежението се тушира със смъртта на Евита през 1952 г. То обаче пак нараства, когато през 1954 г. на Перон му хрумва да установи контрол и над църквата. През юни 1955 г. избухва неуспешен бунт във флота и Перон леко отпуска юздите. През септември същата година следва нов метеж на военните моряци, подкрепен и от ВВС, както и от сухопътни части.

Режимът на Перон се смята за типичен представител на "каудилизма" – латиноамерикански политически феномен, лансиращ властта на силна и харизматична фигура. Емблематично лице на неговото управление става съпругата му Евита.

² от испанската дума "descamisados", която символизира бедните работници.

Популизъмът, площадните изяви и личният интерес на Перон към идеите на италианския фашизъм и германския нацизъм затрудняват мнозина изследователи в класифицирането на явлението “перонизъм”. Перонизъмът или хустисиализъмът като политическо течение в Аржентина е основано на идеологията съчетаваща корпоративизъм с национален реформизъм и идеите на социалното християнство. Перонизъмът възниква в периода на следвоенния подем на антиимпериалистичните демократически движения в страната, стремейки се да използва този подем като завземат политическата власт и подчинят трудовата политика на буржоазния реформизъм, военно клерикалните групировки оглавени от Перон (до средата на 1943 г. влизащи в така наречената Група на обединените офицери). Създава политическо движение за изграждане на “Велика Аржентина”

След като е създадена Перонистката партия тя се изявява с променлив успех. Действа на политическата арена на една от най-големите латиноамерикански държави – Аржентина. Тя действа доста своеобразно като постоянно се изменя идеологически, но съхранява своята вяроност към паметта на основателя.

От начало перонизъмът или хустисиализъмът е представлявал не партия в европейския смисъл на тази дума, а разнопосочно движение. Армия от наемни работници била попълнена от хилядите излизаци от селските местности жители. Те трудно се адаптирали към градския живот. При тези специфични обстоятелства се заражда перонизма – популистка идеология, призвана да ориентира и да заздравя несъвместимостта между групировките и прослойките на населението, и да насочи енергията им в една обща посока.

В периода на управлението на Перон са били осъществени мащабни мерки по ограничаване на влиянието на чуждестранния капитал и защита на природните богатства и да вземе под контрол държавните стратегически отрасли. Трудещите се получават значителни социални гаранции. Тяхната работна заплата регулярно се увеличава. Простолюдието не обръща внимание на преследването на опозицията и отсъствието на независим вестник и радио.

Между другото, популярността на Перон е била велика благодарение и на това, че в съзнанието на аржентинците понятието за перонизма и хустисиализма са неотделими едно от друго. Вярата в харизматичния лидер продължава да живее. След 18 г. след свалянето му и пребиваването му в емиграция, през 1973 г. Перон е преизбран отново за президент, а след смъртта му става ясно, че перонистите нямат нито обща програма, нито ръководство да изглади противоречията между различните течения.

От изгнанието си Перон продължава да участва в политическия живот на страната, финансирайки поддръжниците си и напътствайки действията им вътре в Аржентина.

При подготовката за президентските избори през 1958 г. феновете на Перон създават т.нар. хустисиалистка³ партия, която де факто е легалното лице на забранената от военните Перонистка партия. Хустисиалистката партия съществува и до днес и е наричана от всички Перонистка.

Кандидатът ѝ тогава е Артуро Фрондиси, който печели изборите през 1958 г. На изборите през 1962 г. хустисиалистката партия печели и редица губернаторски постове, при което сформира най-голямата фракция в Националния конгрес. Резултатите от вота обаче са анулирани, а партията е забранена. На власт пак идват военните – ген. Алехандро Ланусе завзема насила властта през 1971 г., обещава избори и легализира забранените партии. Въпреки че е забранено на Перон да се кандидатира за президент, през 1972 г. той все пак се връща в Аржентина. След няколко седмици е принуден пак да емигрира, без да успее да овладее разногласията между привържениците си.

На изборите през 1973 г. печели подкрепеният от Перон кандидат Ектор Кампора. През юни 1973 г. Перон пак се връща в Аржентина, а Кампора веднага подава оставка. На новите избори през септември 1973 г. Перон печели 62% от гласовете и става президент. Третата му жена – бившата кабаретна танцьорка Мария Естела Мартинес де Перон – осъществява мечтата на Евита и става вицепрезидент на Републиката.

След поредния провал на военните във властта, Перон е поканен да се върне от емиграция и отново да оглави страната. Той издържа на власт едва няколко месеца и през 1974 г. умира, след като се простудява при една своя реч от балкона на президентския дворец Каса Росада. Президент по конституционно право става неговата съпруга Мария Естела Мартинес де Перон. Управлението ѝ обаче е белязано с икономически хаос и дълбока корупция и приключва с поредния военен преврат през 1976 г., оставайки като една от най-черните страници на аржентинската история.

В Аржентина през 1976 г. отново е установена военна диктатура. След нея през 1983 г. развитието на перонизма започва с качествено нов етап.

През 1989 г. президент на Аржентина става Карлос Менем. Потомък на емигранти от Близкия Изток, приели християнството и осъществили “десния завой”. В кратки срокове успява да се справи хиперинфлацията, достигнала 5000 % за 1 год. и да се сдобие с устойчив ръст на БВП. Той ликвидира бюджетния дефицит и увеличава държавния резерв на \$ 23,5 млрд.. Провежда мащабна приватизация на нерентабилните предприятия в Държавния сектор, а така също и курса на песото е бил вързан за курса на долара. Навсякъде по света се заговори за аржентинското икономическо чудо. Негов архитект е министър на икономиката – Доминго Кавальо. Външната политика през този

³ от испанската дума “justicia” – справедливост.

период се характеризира със сближаването със САЩ, което налага стратегическо партньорство. Усилва се разрива между богатите и бедните и под нивото на бедността остават цели слоеве и групи. Недоволството на широки слоеве от населението обуславя поражението на перонистите през 1999 г.. На власт идва коалиция от Гражданско-радикалния съюз и Фронта на солидарните страни. Министър на икономиката останал Кавальо, който се стреми да поддържа курса на песото с този на долара, макар икономическата криза с тежки последици.

През 2002 г. страната се образува вакуум на властта, когато в течение на 2 седмици, на президентското кресло са се сменили 4 човека, накрая за ръководител на Парламента е избран перониста Едуардо Дуалде. По ирония на съдбата той спечелил поста, за който бил изгубил изборите през 1999 г. Трябва да се отбележи мъжеството на Дуалде, който не се страхувал да поема отговорността за ситуацията, от която зависи съдбата на нацията. Той се появява като добър кризисен управляващ и заедно с новия министър на икономиката не допуска страната да попадне в нова криза.

Новият период в развитието на перонизма започва през 2003 г. с идването на власт на Нестор Киршнер. Неговото избиране е предшествано от интересен казус. В началото партията е издигнала не 1, а 3 кандидатури – като всички се считали за перонисти, макар да се различавали един от друг, съответно с по-леви, центристски или десни убеждения. Сред тях бил и Менем, възнамеряващ да се върне на власт. В първия тур с малко печели пред опонентите си. По време на втория тур опасявайки се от поражение, той се дистанцирал, за да остане непобедим. В тази сложна ситуация спечелил Киршнер, три пъти избран за губернатор на провинция Санта Крус, която сравнително безболезнено преживява икономическите неуредици.

В заключение можем да кажем, че Перонистката партия, която се е зародила под лозунга за социална справедливост и всеобщо благоденствие, в своето развитие описва зигзагообразна траектория. Нейният пик е през първия период с Перон. През 1990 г. тя стъпва върху неолиберализма с Менем. А след 2003 г. завива наляво с Киршнер. Подобна еволюция е логическо следствие на съществуващите политически сили, които местят партията в различни посоки. Посоката на нейното движение зависи от съотношението на силите във всеки конкретен период. Такова следствие опира не само върху програмата, а и върху харизмата на съответния лидер. -

Използвани източници:

1. <http://www.capital.bg/show.php%3Fstoryid%3D261830=bg>
2. http://www.slovarnik.ru/html_tsot/p/peronizm.html
3. <http://www.vedomosti.ru/newspaper/article.shtml?2006/11/03/115263>
4. http://www.hispanoperiodistas.com/text.asp?pub_id=20